

היום נלמד בעזרת ה':

גיטין דף מב

(בעמוד הקודם)

למדנו אתמול לדעת רבה המחלוקת בין רבי לרבנן היא בשחרור חצי עבד בשטר אבל בשחרור בכסף לכו"ע מועיל לשחרר חצי, לדעת רב יוסף המחלוקת בין בשטר ובין בכסף.

אלא מתניתין דקתני: משנתנו המדכרת על 'מי שחציו עבד וחציו בן חורין' לדעת רבה היא מתאימה לכולי עלמא כי מדובר שהאדון שיחרר את חצי עבדו בכסף, אבל לדעת רב יוסף לכאורה המשנה מתאימה רק לדעת רבי.

ועל כך אומר רבינא שגם לדעת רב יוסף ניתן ליישב את המשנה לכולי עלמא, והיינו באופן שהיו שני שותפים בעבד ואחד מהם שחרר אותו. שבכזה מקרה רבנן מודים שניתן לשחרר חצי, משום שהאדון שחרר את כל החלק שהיה לו בעבד. ורק באופן שהוא משחרר חצי מהחלק שלו בעבד, סוברים רבנן שהעבד לא קנה את החצי.

אמר רבה: המחלוקת של רבי ורבנן היא רק כאשר האדון משחרר חצי ומשאיר לעצמו חצי, אבל אם הוא משחרר את כל מה שיש לו - כגון שמכר חצי מהעבד לאדם אחד ושחרר חצי, או שנתן במתנה חצי מהעבד ושחרר חצי (וכתב זאת בשטר אחד, או שקודם מכר או נתן במתנה את החצי ולאחר מכן שחרר את החצי הנוסף) - קנה העבד את החצי לכולי עלמא. וכנ"ל בדומה לדברי רבינא.

אמר ליה אביי: האם במשחרר את כל החצי שנשאר ברשותו אין מחלוקת? והרי מצינו שתי ברייתות סותרות:

והתני חדא: הכותב שני שטרות לשני עבדיו ובכל אחד כתב 'כל נכסי נתונים לפלוני עבדי' ומסר את שני השטרות לשליח שיזכה בבת אחת לשני העבדים - קנו שני העבדים את כל הנכסים בשותפות דהיינו חצי חצי, ונמצא שכל אחד מהם נעשה חצי בן חורין (מכח החצי שהוא קנה) וחצי עבד של חבירו (מכח החצי שקנה חבירו

(המשך בדף הבא ↓)

בנכסים, שהרי הוא עצמו חלק מהנכסים). ולכן כל אחד מהם משחרר את החצי עבד של חבירו ששייך לו, ושניהם נעשים בני חורין.

ותניא אידיך: כמו המקרה הנ"ל אך הברייתא הזו אומרת שאפילו את עצמם לא קנו העבדים.

לכאורה שתי הברייתות חלוקות במחלוקת רבי ורבנן, הברייתא הראשונה היא דעת רבי שסובר שניתן לשחרר לחצאין, ואילו הברייתא השניה היא דעת רבנן הסוברים שלא ניתן לשחרר לחצאין - ואפילו שהאדון שחרר את כל החצי עבד שהיה ברשותו (שהרי את החצי השני של העבד האחד הוא בעצם נתן מתנה לעבד השני, וכן להיפך) בכל אופן לא קנה העבד.

תירוץ: לא, אידי ואידי רבנן: שתי הברייתות הולכות אליבא דרבנן. בברייתא הראשונה מדובר כנ"ל שכתב לכל אחד שטר על כל נכסיו, אבל בברייתא השניה מדובר שהוא כתב בכל שטר 'חצי נכסי נתונים לפלוני עבדי' ולכן אם הוא זיכה אותם לכל אחד בזה אחר זה פשוט שלא קנו כי לדעת רבנן אי אפשר לזכות חצי. אבל אפילו אם הוא זיכה את שני השטרות לשני העבדים ביחד (שאז לכאורה כל אחד זכה בחצי כי האדון שחרר את כל מה שהיה לו) - הם לא קנו כלל משום שאנו חוששים שמא האדון התכוין לזכות לכל אחד רק חצי מתוך חצי נכסיו ולדעת רבנן אי אפשר לזכות חצי.

קושיא: והא מדקתני סיפא: הרי בסיפא של הברייתא השניה כתוב 'ואם אמר חצי חצי לא קנו', ומשמע שברישא 'האומר כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי' מדובר שהוא נתן לכל עבד את כל נכסיו ובכל אופן לדעת רבנן לא קנו!

תירוץ: פרושי קא מפרשי: הסיפא מפרשת את הרישא: מדוע 'האומר כל נכסי נתונים לפלוני וכו' לא קנו? משום שהוא אמר חצי חצי (כלומר 'כל נכסי' הכוונה שלכל אחד הוא כתב חצי ובסה"כ זהו כל נכסיו, אלא שאנו חוששים שמא כוונתו לא היתה לכל נכסיו אלא רק לחצי מנכסיו שכל אחד מהם יזכה בחצי מהחצי).

ראייה: הכי נמי מסתברא: מסתבר לומר כמו שתירצנו, כי אם ברישא באמת מדובר באופן שנתן לכל אחד מעבדיו את כל נכסיו ובכל אופן לא קנו, וכי יש צורך לברייתא לכתוב בסיפא שבחצי חצי לא קנו?

דחייה: **אי משום הא לא איריא**: אם משום כך - אין ראייה. בגלל שהברייתא כתבה את הסיפא רק בכדי לגלות ולבאר את כוונתה ברישא. דהיינו היה מקום לחשוב שהרישא מדברת בחצי חצי ולכן לא קנו, אבל אם היה כותב לכל אחד את כל נכסיו כן היו קונים, ולכן כתבה הברייתא בסיפא שכחצי חצי לא קנו ללמד שהרישא מדברת בכל הנכסים ובכל אופן לא קנו.

תירוצים נוספים לישב את שתי הברייתות כדעת רבה:

ואיבעית אימא: אין סתירה בין שתי הברייתות. כי הברייתא השניה 'האומר כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי' מדברת שכתב זאת בשטר אחד, ולכן לא קנו, משום שיש דין שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד (כנלמד מהפסוק 'וכתב לה' - ולא 'לה ולחברתה') וכן אין שני עבדים משתחררים בגט אחד. אבל הברייתא הראשונה 'הכותב נכסיו לשני עבדיו קנו' מדברת באופן שכתב לכל עבד גט נפרד. ונמצא שאין סתירה בין הברייתות, וגם הברייתא השניה מודה שאם היה כותב גט לכל אחד היו משתחררים אף שכל אחד נעשה חצי עבד (לחבירו) וחצי בן חורין.

קושיא: **בשטר אחד מאי איריא חצי חצי**: אם מדובר בברייתא השניה בשטר אחד, מדוע מבארת הברייתא בסיפא 'ואם אמר חצי חצי לא קנו', והרי הסיבה שלא קנו ברישא היא אפילו בכתב את כל נכסיו לכל אחד מהם וזאת משום ששחרר אותם בשטר אחד.

תירוץ: **הכי נמי קאמר**: כוונת הברייתא כך: אם כתב בשטר אחד את כל נכסיו לשני עבדיו לא קנו, אבל אם היה כותב זאת בשני שטרות היו קונים. וכל זה דוקא כשכתב לכל אחד את כל נכסיו, אבל אם היה כותב לכל אחד רק חצי מהנכסים אפילו בשני שטרות לא היו קונים כלום.

ואיבעית אימא: בשתי הברייתות מדובר באופן שכתב את כל נכסיו לכל עבד. אמנם הברייתא הראשונה מדברת באופן שמסר את שני השטרות לשליח שיזכה לשניהם בבת אחת, ולכן כל אחד זכה בחצי מהנכסים ונעשה חצי עבד (לחבירו) חצי בן חורין. אבל הברייתא השניה מדברת באופן שמסר את השטרות לכל עבד בנפרד, ולכן לא קנו.

קושיא: **בשלמא בתרא לא קני**: מילא העבד השני מובן מדוע הוא לא קונה כלום שהרי העבד הראשון שקיבל את השטר לפניו כבר השתחרר וקנה את כל הנכסים

כולל את העבד השני. אבל מדוע העבד הראשון לא קנה? ולכן הגמרא חוזרת בה לתירוץ הקודם.

רב אשי אמר: הסיבה שבכרייתא השניה לא קנו העבדים, משום שהוא קרא להם בשטר 'עבדיי' ('האומר כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדיי') דהיינו הוא סבר שהוא יכול לתת את נכסיו לעבדיו בלא לשחרר אותם, אך כמובן זו טעות ולכן הם לא קנו כלום. מה שאין כן בכרייתא הראשונה מדובר שהוא התכוין לשחרר אותם ולכן הם השתחררו וקנו את הנכסים.

א"ל רפרם: אולי כוונתו 'עבדיי' - עבדי שהיו עד עכשיו העבדים שלי ומכאן ואילך ישתחררו? והראייה מהמשנה הבאה:

הכותב כל נכסיו לעבדו: הכותב שטר לעבדו 'כל נכסי נתונים לך' (ויש עדים על השטר) - יצא העבד לחירות וקנה את כל הנכסים. לדעת תנא קמא אם האדון שייר לעצמו קרקע כלשהי ולא פירט איזו קרקע, לא יצא העבד לחירות כלל. משום שאנו לא יודעים איזו קרקע הוא שייר ולכן הוא לא קונה שום קרקע. ומכיון שהדיבור של האדון 'כל נכסי' אינו יכול להתקיים משום שהוא שייר לעצמו קרקע, הוא גם לא יכול להתקיים לגבי העבד. וזאת משום ש'לא פלגינן דיבורא' כלומר אנו לא מחלקים את דיבורו של האדון 'כל נכסי' לשני חלקים אחד לגבי השטרות ואחד לגבי העבד, אלא או שכל הדיבור מתקיים או שהוא לא מתקיים כלל.

אבל לדעת רבי שמעון גם אם שייר האדון קרקע (שאינה מפורטת) לעצמו, העבד יוצא לחירות אך לא קנה שום נכסים, כי בכל קרקע אנו מסתפקים אולי היא הקרקע ששייר האדון לעצמו. וזאת משום ש'פלגינן דיבורא' של האדון (שהרי הוא כתב 'כל נכסי קנויים לך' ובפועל העבד קנה רק את עצמו, ואנו לא אומרים שמכיון שאינו קונה את הקרקעות גם את עצמו אינו קונה, כי אנו מחלקים את הדיבור לשניים ומקיימים רק את חלק אחד ממנו).

אלא אם כן האדון כתב 'חוץ מאחד מריבוא שבנכסים', שאז מכיון שהאדון לא פירט את מה הוא משייר, בודאי הוא התכוין לעבד עצמו - שהוא חשוב בעיניו כפרט קטנטן בנכסים שלו - וכוונתו להחניף לעבד, ולכן לא יצא העבד לחירות כנ"ל.

ההוכחה: רבי שמעון אמר שאם האדון כתב 'כל נכסי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן' לא קנה העבד. וכל הסיבה שהוא לא קנה כאמור בגלל שכתב

'חוץ מאחד מריבוא', אבל אם לא היה כותב זאת היה העבד יוצא לחירות - ואפילו שהוא קרא לו 'עבדי'! אלא בהכרח כוונת האדון: עבדי שהיה עד עכשיו עבד שלי ומעכשיו והלאה הוא משוחרר.

*

הגמ' חוזרת לדברי משנתנו - 'מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד':

נגחו שור: שור שנגח עבד שחציו עבד וחציו בן חורין, אם נגחו ביום שהוא עובד את רבו הרי שבעל השור צריך לשלם את דמי הנזק (= כמה ששווי העבד פחת מחמת חבלת הנגיחה) לרבו, ואם נגחו ביום שהוא עובד את עצמו, הרי שדמי הנזק הולכים לו (= לעבד) בעצמו.

שאלה: אלא מעתה: אם לגבי תשלומי הנזק אנו אומרים שזה תלוי באיזה יום הוא ניזוק, א"כ ביום שהוא עובד את רבו נאמר שהוא נחשב לעבד וישא שפחה, וביום שעובד את עצמו הוא נחשב לבן חורין וישא בת חורין.

תשובה: לגבי איסור אנו לא אומרים שיום אחד הוא נחשב עבד ויום אחד בן חורין, אבל לגבי זכיית ממון אנו כן אומרים זאת, לפי שכשם שמלאכתו תלויה בימים כך כל רווח ממון (כמו תשלומי נזק) הרי הוא תלוי בימים.

ת"ש: שור מועד שהמית עבד שחציו עבד וחציו בן חורין, על בעל השור לשלם חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשי העבד. **ביאור:** שור מועד שהמית עבד צריך לשלם קנס שלושים שקלים לאדון, ואפילו אם העבד שווה רק דינר. שור מועד שהמית אדם בן חורין צריך לשלם כופר, דהיינו לשלם את דמי ההרוג ליורשיו. הגמ' לקמן תבאר מנין יש לעבד יורשים.

יש להקשות אמאי? מדוע משלם חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו? גם כאן נאמר שאם השור המית אותו ביום שהוא עובד לרבו הרי שרבו יקבל את כל הקנס, ואם השור המית אותו ביום שהוא עובד את עצמו הרי שכל הכופר ליורשיו.

תירוץ: שאני הכא: כאן זה שונה לפי ש'כלתה הקרן', כלומר העבד (= הקרן) עצמו כלה ונגמר (= מת) והוא היה שייך גם לאדון וגם לעצמו, ולכן מחלקים את התשלומים.

ואלא הי"ד דלא כליא קרנא? ואלא באיזה מקרה לא 'כלתא הקרן'? תשובה: כגון שהכהו השור על ידו ויבשה ידו וסופה לחזור ולהתרפא, שבמקרה כזה אנחנו נְשָׂמִים אותו כמה פחתו דמיו, ואם זה קרה ביום של רבו ניתן הכל לרבו וביום של עצמו הכל לעצמו.

👉 הקדמה להבנת המשך הסוגיא: במס' בבא קמא נחלקו אביי ורבא, לדעת אביי אדם שחבל בחברו צריך לשלם לו גם תשלומי 'נזק' שהם נְשֵׁבֶת גדולה, וגם נְשֵׁבֶת קטנה. 'נְשֵׁבֶת גדולה' = על המזיק לשלם לניזק כמה שפחתו דמיו מחמת המכה שהכהו על ידו, לפי שכעת הוא שווה פחות משום שאינו יכול לעשות מלאכה בשתי ידיו עד שתתרפא ידו, והוא ראוי רק לשמור קישואים (= שמקבלים על זה מעט שכר) משעה שיפסיקו לו הכאבים ועד שתתרפא ידו. נְשֵׁבֶת קטנה = כעת הוא לא יכול אפילו לשמור קישואים, לפי שהוא שוכב במיטה מחמת הכאבים. נמצא שלדעת אביי על המזיק לשלם לו גם עבור מה שפחתו דמיו מחמת המכה וזה נקרא תשלומי 'נזק', וגם עבור זה ששוכב במיטה ולא יכול אפילו לשמור קישואים. ולדעת רבא - עליו לשלם 'נְשֵׁבֶת' שבכל יום ויום, דהיינו אינו צריך לשלם לו 'נְשֵׁבֶת גדולה' (= 'נזק') לפי שהוא עתיד להתרפא, אלא כעת עליו לשלם לו רק עבור כל יום ויום שהוא שוכב במיטה ולא יכול לעבוד במה שהיה רגיל לעבוד, וכשיוכל לקום מהמיטה ולשמור קישואים ישלם לו את ההפסד בין מה שהיה רגיל להרוויח מעבודתו למה שמרוויח משמירת הקישואים.

הניחא לאביי: לאביי הסובר שעל אדם המזיק לשלם שבת גדולה (= נזק) ושבת קטנה, מובן מדוע במקרה שלנו (= שור שהזיק) ביום של רבו הכל לרבו וביום של עצמו הכל לעצמו, שכיון שיש דין 'נזק' במכה הזו הרי שגם השור חייב בתשלומי 'נזק', וכיון שלא 'כליא קרנא' לכן אם השור הזיק את העבד ביום של רבו על בעל השור לשלם הכל לרבו וביום של עצמו הכל לעצמו.

אלא לרבא: הסובר שאדם המזיק לא צריך לשלם לניזק תשלומי 'נזק', והרי במקרה שלנו מדובר שהשור הזיק אותו, והדין הוא שבמקום שאדם המזיק פטור מתשלומי 'נזק' בעל השור פטור לגמרי (= לפי ששור משלם רק נזק ולא שבת, ובמקרה שאין נזק הרי שהשור לא משלם כלום) וא"כ אי אפשר לתרץ את מה שתירצנו שהשור הכהו על ידו ויבשה ידו וסופה לחזור ולהתרפא, שהרי לדעת רבא בעל השור לא משלם כלום.

תירוץ א': **אב"א:** מה שאמרנו לעיל שביום של רבו הכל לרבו וביום של עצמו הכל לעצמו מדובר שהכהו אדם.

תירוץ ב': **ואי בעית אימא:** באמת מדובר בשור שהזיק וכפי שאמר אב"י שיש בזה דין 'נזק', ומה שהקשינו על רבא אין זו קושיא, לפי שמה שחילקנו בתשלומי נזק (= כשצמתה ידו) בין יום של עצמו ליום של רבו זו רק מימרא ולא משנה או ברייתא, ורבא לא סובר את המימרא הזאת.

*

למדנו לעיל - **המקדיש או מפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור.** וכן למדנו לעיל - **מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופים את רבו לשחררו.**

איבעיא להו: עבד שמחוסר גט שחרור כגון שרבו הקדישו או הפקירו, וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין שכופים את רבו לשחררו, אם נגח אותו שור האם יש לו קנס או לא כיון שיצא לחירות? צדדי הספק: נאמר בתורה **"אִם עֶבֶד יִגַח הַשּׂוֹר או אָמָה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֹדָנָיו וְהַשּׂוֹר יִסָּקֵל"**, והוא לא אדון שלו שהרי כבר הוציאו לחירות ואין לו קנס, או שמא כיון שהעבד צריך לקבל ממנו גט שחרור הרי שהוא עדיין נחשב ל'אדון' שלו ויש לו קנס.

ת"ש... מאי לאו כמשנה אחרונה: כלומר הברייתא הזאת נאמרה לאחר שחזרו בית הלל להורות כבית שמאי שכופין את רבו לשחררו, ובכל זאת אומרת הברייתא שנותן חצי קנס לרבו, א"כ מוכח שכל זמן שלא קיבל גט שחרור הוא נחשב עדיין לרבו ומקבל את השלושים שקלים קנס.

דח"ה: **לא, כמשנה ראשונה:** הברייתא נאמרה לפני שבית הלל חזרו להורות כבית שמאי וסוברים שלא כופים את רבו לשחררו והוא נחשב ל'רבו' גמור, ולכן מקבל את הקנס.

ת"ש, הפיל את שינו: אם האדון הפיל את שינו של עבדו הכנעני ואח"כ סימא את עינו, העבד יוצא לחירות מחמת שהפיל את שינו (= כפי שנאמר **"וְאִם שָׁן עֶבְדוֹ או שָׁן אָמָתוֹ יִפִּיל לְחֶפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת שְׁנֹו"**), ועל האדון לשלם לעבד את דמי עינו כפי שמשלם מי שהזיק אדם בן חורין. ע"כ הברייתא.

הגמ' מבינה שלאחר שהפיל את שינו יוצא לחירות עדיין הוא צריך לקבל גט שחרור, ולכן הגמ' מוכיחה:

ואי אמרת: ואם תאמר שיש קנס לעבד המחוסר גט שחרור והאדון מקבל את הקנס, וכי יתכן שאם אחרים חבלו בעבד הקנס לרכו ואם רבו חבל בו עליו לשלם לעבד? אלא בהכרח שעבד המחוסר גט שחרור רבו לא מקבל את הקנס!

דחייה: דלמא: יתכן שהברייתא הזאת היא כתנא הסובר שהמפיל שינו של עבדו יצא לחירות ולא צריך גט שחרור.

דתינא: וכפי שלמדנו בברייתא - **בכולן** כלומר בכל 24 ראשי אברים של העבד (=) ראשי אצבעות ידים ורגלים, וראש החוטם וראשי האזנים וראש הגוויה) אם האדון הפיל אותם הרי הוא יוצא לחירות. ונחלקו התנאים האם צריך גט שחרור או לא.

המכריעין לפני חכמים אומרינ: אותם שהכריעו איזה דעה במחלוקת יותר נראית (ולא התפרש מי הם) אמרו - נראים דברי רבי טרפון שאינו צריך גט שחרור במקרה שהאדון הפיל לעבד שן ועין, לפי שהתורה כתבה בפירוש שהוא יוצא לחירות, ודברי חכמים שצריך גט שחרור כשהפיל לו שאר איברים, לפי שיציאתו לחירות הוא קנס מדברי חכמים.

קושיא: קנס? וכי יציאתו לחירות בשאר איברים הוא רק קנס מדברי חכמים? והרי אנו לומדים זאת מהפסוקים (= כמבואר במס' קידושין!)

תירוץ: אלא אימא: אלא יציאתו לחירות הוא מדרש חכמים שדרשו מהפסוקים ולא נכתב במפורש, ולכן צריך גט שחרור, לעומת יציאתו לחירות בשן ועין שנכתב במפורש בתורה ולכן לא צריך גט שחרור.

איבעיא לה: עבד של כהן שמחוסר גט שחרור, האם אוכל בתרומה או לא? **צדדי הספק:** נאמר בתורה לגבי אכילת תרומה "וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נַפְשׁוֹ קִנְיָן כִּסְפוֹ הוּא יֹאכַל בו", והעבד הזה כבר לא 'קנין כספו' של רבו ואינו אוכל, או שמא כיון שהעבד צריך לקבל מרבו גט שחרור לכן הוא כן נחשב 'קנין כספו' ואוכל.

ת"ש... כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה: ומת האדון, ובנו (= הולד של הכהנת) ירש את העבד שנולד לשפחה, שניהם אוכלים בתרומה כי גם עבד כהן אוכל בתרומה.

וחולקין חלק אחד על הגורן: כלומר חלק כאחד, דהיינו שלא נותנים להם תרומה בגורן לזה בלא זה, לפי שלא נותנים תרומה בגורן לעבד כנעני ללא שרבו נמצא עמו, שמא יאמרו שהוא כהן וישיאו אותו ישראלית, וכיון שכל אחד מהם בספק האם הוא עבד כנעני או האדון לכן עליהם לחלוק תרומה בגורן יחד.

הגדילו התערובות משחררין זה את זה: שכל אחד נותן גט שחרור לשני מספק שמא הוא האדון והשני העבד, ונמצא ששניהם בני חורין. ע"כ הברייתא. מוכח שעבד שמחוסר גט שחרור אוכל בתרומה, שהרי אחד משניהם שהוא העבד אין לרבו רשות עליו (= שהרי אנו לא יודעים מי עבד ומי אדון) והוא רק מעוכב גט שחרור עד שיגדל, ובכל זאת בינתיים הוא אוכל בתרומה!

דח"ה: הכי השתא: אין זה דומה לספק שלנו, לפי שמקרה של הברייתא אם יבוא אליהו ויאמר על אחד מהם שהוא העבד, הרי שהוא נקרא 'קנין כספו' של האדון ולכן אוכל בתרומה, אבל בספק שלנו הוא בכלל לא נחשב ל'קנין כספו' שהרי אין לרבו רשות עליו.